

**БІОГРАФІКА:
ТАЄМНИЦІ РЕМЕСЛА ДОСЛІДНИКА
XVII Біографічні читання
(Київ, 10 червня 2021 р.)**

**BIOGRAPHICS:
THE SECRETS OF A RESEARCHER'S CRAFT
XVII Biographical Readings
(Kyiv, 2021, June 10)**

10 червня 2021 р. відбулися організовані Інститутом біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) XVII Біографічні читання, присвячені пам'яті засновника та першого директора Інституту біографічних досліджень НБУВ, доктора історичних наук професора Віталія Сергійовича Чишка (1951–2003), якому нині мало би виповнитися 70 років.

У Біографічних читаннях взяли участь провідні вчені НБУВ та академічних інститутів, науковці закладів вищої освіти, бібліотек та архівів України.

У вступному слові та своїй доповіді *«Нова доба, новий читач, нова біографіка: виклики часу»* директор Інституту біографічних досліджень, член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор **Володимир Іванович Попик** наголосив на піднесенні ролі біографіки, її новому місці в інтелектуальному й духовному житті в умовах епохальних зрушень в українському суспільстві, у свідомості наших співвітчизників. Учений зазначив, що біографіка все більш виходить за тісні для неї рамки історичних досліджень, перетворюється на яскраве явище науки й культури, активно входить у національний інформаційний простір, у наше життя в найрізноманітніших формах, захоплює весь простір соціальних комунікацій: інтелектуальну прозу, літературу non fiction, друковані ЗМІ, мас-медіа, комплексні арт-проекти, телебачення і відео Ютуба. Доповідач акцентував на тому, що біографіка, активно реагуючи на виклики часу, має змінюватися, відповідаючи на запити доби, шукати нових героїв і нові творчі форми побудови біографічного наративу, удосконалювати комунікації з різними читацькими аудиторіями, інтенсивно освоювати досвід світової науки та культури, новітньої інформаційної практики.

Доктор історичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ **Лариса Іванівна Буряк** у доповіді *«Сучасна українська біографіка: час сегментації»* основну увагу приділила суттєвим зрушенням у вітчизняному просторі біографіки, що відбуваються на тлі сучасних соціокультурних трансформацій. Вона наголосила на демократизації, динамізації та візуалізації простору біографічних студій, який втрачає жанрову усталеність, тяжіє до пошуку нових форм у контексті глобальних світоглядних і естетичних переосмислень, а саме поняття «біографіка», на зміну традиційним уявленням, нині набуває значно ширшої інтерпретації. Найбільш поширеним жанром для репрезентації біографії сучасника, на переконання Л. І. Буряк, є автобіографія в різножанрових реконструкціях. Альтернативні форми (авто)біографічних реконструкцій, що з'явилися упродовж останнього часу, є переконливим підтвердженням тенденцій до модернізації вітчизняного простору біографіки, демонструючи його потенційні можливості змінювати конфігурацію з огляду на сучасні комунікаційні технології. Водночас наявна поліфонія засвідчує не так успіхи вітчизняної біографіки, як проблеми в площині соціогуманітаристики, вказуючи на незаповненість цієї інтелектуальної ніші та на все ще відчутний дефіцит високоякісного біографічного продукту.

Надія Іванівна Любовець, кандидат історичних наук, завідувачка відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ, у доповіді *«Мемуари у сучасному вимірі: традиціоналізм та новаторство»* зосередила увагу на окремих видавничих серіях, аби проаналізувати характерні риси сучасного мемуарного простору, що й дало їй змогу екстраполювати їх на ширше коло цього нарративу, оскільки в підготовці були задіяні як наукові, освітні, так і громадські кола. Доповідачка зазначила, що в сучасній історіографії традиційно переважає джерелознавчий підхід, який передбачає залучення мемуарів до авторитетних історико-біографічних джерел, однак розвитку набуває новітній підхід до вивчення мемуарів — комунікаційно-інформаційний, що розглядає мемуари як унікальний контентний та комунікаційний ресурс у суспільстві.

Презентуючи доповідь *«Гордість і упередження: „дитячі“ письменниці в Україні»*, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ **Наталія Петрівна Марченко** зупинилася на особливостях формування, нарації та побутування біографій письменників, які пишуть для дітей та юнацтва, наголо-

сивши на відсутності чітких критеріїв занесення авторів до цієї категорії. Дослідниця зосередилася на долях жінок — «дитячих» письменниць, котрі через обставини опинилися під подвійним тиском: гендерним і тривалого сприйняття дитячої літератури як вторинної, «недолітератури». На прикладі долі Олени Пчілки (О. Драгоманова-Косач, 1849–1930), Марійки Підгірянки (М. Ленерт-Домбровської, 1881–1963), Наталі Забіли (1903–1985) та Оксани Іваненко (1906–1997) Н. П. Марченко означила спільні риси біографії, притаманні саме «дитячим» авторкам: вихідці з благополучних культурних родин, «татові доні»; дуже рано (у 4–5 років) почали читати, писати та з раннього дитинства виявили творчі нахили; мали педагогічну освіту та/чи педагогічний досвід; вели активне громадське життя; мали значний перекладацький доробок і редакторську практику (часто — засновниці видань для дітей); яскраві сильні жінки, часто «матріархи» родин, «сірі кардинали» колективів і груп.

Сніжана Віталіївна Жигун, доктор філологічних наук, доцент кафедри української літератури, компаративістики і гринченкознавства Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка, у доповіді *«Роман Юрія Тиса „На світанку“ як біофікція»*, представляючи роман, подала інформацію про широкий діапазон можливих реалізацій у межах біографічного жанру літератури: від суворой фактографічності до біофікції — жанру, що поєднує історично задокументовану особу та сконструйовану фабулу (Алан Буїзін). Хоч у передмові роману автор посилається на авторитетні джерела, але текст його містить низку розходжень із документами, а також численні лакуни та недостатньо обґрунтовані інтерпретації. Суттєві розбіжності роману Тиса з фактами біографії Марка Вовчка зумовлені прагненням автора вписати письменницю в націотвірний наратив. Юрій Тис (справжнє прізвище Крохмалюк) писав свій роман для діаспорної аудиторії і бачив свою героїню як зразок збереження національної ідентичності та традиційних цінностей в умовах іноземного оточення. Перетворення реальної постаті на символічну передбачає вписування її у великий наратив, відсікання зайвого та дописування потрібного. Так жанр біофікції стає інструментом підкріплення циркулюючих у суспільстві ідей, актуальних передусім для її автора.

У доповіді *«Український національний біографічний архів: порівняння з вітчизняними електронними біографічними ресурсами»* кандидат історичних наук, завідувач відділу формування біобібліографічних інформаційних ресурсів Інституту біографічних досліджень НБУВ **Олег Миколайович Яценко** здійснив аналіз та

зіставлення контенту УНБА з біографічними масивами українського сегменту Вікіпедії, електронних версій «Енциклопедії сучасної України» та «Енциклопедії історії України». Науковець дослідив особливості формування вітчизняних електронних біографічних ресурсів, принципи їх укладання, порівняв критерії відбору імен, структуру, кількісні показники та ін. З'ясовано, що УНБА нині є найбільшим в Україні електронним історичним біографічним ресурсом: його призначення, критерії відбору імен та структура розраховані на загальнонаціональний рівень формування й використання. Представлення користувачам різнобічної інформації про життя та діяльність особи, постійне поповнення й оновлення даних, відсутність оціночних свідчень, можливість проведення різного роду досліджень на основі зібраного матеріалу виділяють цей проект серед інших вітчизняних електронних біографічних ресурсів. Доповідач наголосив, що для більш інтенсивного формування контенту УНБА потрібно провести низку організаційних заходів, поповнити кадрове та матеріально-технічне забезпечення проекту, поєднати здійснені розробки фахівців Інституту біографічних досліджень НБУВ з wiki-технологією для спільного наповнення та використання даних бібліотеками, архівами, музеями, іншими зацікавленими установами та окремими дослідниками, забезпечити їх методичними та технологічними розробками Інституту.

На основі не опублікованих повністю спогадів Олекси Варавви (Кобця) «Записки письменника» **Олександр Іванович Бонь**, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України Київського університету імені Бориса Грінченка, у доповіді «**Микола Хвильовий у спогадах Олекси Варавви**» показав вплив Миколи Хвильового («небуденної яскравості зірки») на київське літературне середовище 1920-х рр. Дослідник акцентував на відвертому спілкуванні митців з приводу редакційної політики журналу «Нова громада», який очолював О. Варавва, а також розповідав про його товаришування з М. Хвильовим, як мешканця будинку «Слово» у Харкові, що був серед найближчих друзів, які після самогубства письменника стали організаторами його поховання.

Доктор філологічних наук, провідний науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ **Галина Андріївна Александрова** в доповіді «**Біографія Володимира Винниченка крізь призму психоаналізу в романі Степана Процюка „Маски опадають повільно“**» розповіла про створення психобіографії В. Винниченка — філософсько-психологічного життєпису письменника, що спирається не лише на

документи, а й на теорію психоаналізу, оскільки важливою сторінкою його біографії було захоплення ідеями Фрейда та Юнга, філософією Ніцше, популярними в Європі на початку ХХ ст. Авторіві роману вдалося відтворити образ В. Винниченка та розповісти про травми, комплекси та неврози головного героя. Роман-психографія «Маски опадають повільно» С. Процюка — письменника, який поєднує в собі якості біографа, літературознавця і психолога, це суто авторський варіант відтворення життєвої історії В. Винниченка, оригінальний із художнього погляду. Цим твором автор презентує свій час і робить спробу наблизити до читача постать В. Винниченка, показати її актуальність для сьогодення. Життєпис цього діяча дав змогу увиразнити психоаналітичний дискурс у біографічній літературі та показав можливості переосмислення історичної постаті в нових ракурсах.

Людмила Вікторівна Литвинюк, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри філософії і економіки освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського, у доповіді «*Біографія як цифрова комунікація*» наголосила на поширенні в цифрову добу способів пізнання, збереження та оприлюднення біографічного знання за допомогою укладання електронних архівів, дослідження фотоматеріалів, оцифрування друкованих публікацій різних років видання, розміщення некрологів, резюме, життєписів посадовців і відомих діячів, самодосліджень особистої генеалогії та фрагментарного представлення в соціальних мережах родинної чи власної історії. Цифрові комунікації дають можливість активно репрезентувати біографічні образи наших сучасників. Для створення та просування власного іміджу застосовуються PR-технології, що в межах біографічного навчання здобувачів освіти порушує низку завдань, зокрема збереження репутації автора тексту.

Людмила Григорівна Касян, провідний архівіст сектору публікації документів Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г. С. Пшеничного, у доповіді «*Потенціал аудіовізуальних документів як джерела особової інформації*» акцентувала увагу на поширеному тлумаченні поняття «біографія», що, як історико-культурологічне явище, об'єднує різні види, роди й типи біографічних джерел, літературної та наукової творчості, які склалися історично, а її розвиток реагує на суспільні реалії. Доповідачка визначила особливе місце поміж джерел біографічного матеріалу аудіовізуальних документів (фото-, кіно-, фонодокументи), які завдяки своїй специфіці та своєрідним засобам фіксації людської

діяльності в усіх сферах суспільного та приватного життя дають змогу осягнути ментальну, когнітивну своєрідність персоналії, візуалізують її включеність у соціокультурний універсум своєї епохи. Кінодокументи, завдяки своїй двоїстій природі (документ і явище мистецтва) та змістовій своєрідності, володіють значним інформаційним потенціалом для дослідника — а це здатність комбінувати інші види джерел, акумулювати ще на етапі створення сценарію різні історіографічні праці, архівні документи, різноманітний іконографічний матеріал, кадри прямої репортажної зйомки в робочому і приватному просторі, свідчення, роздуми і спогади колег тощо. Вони постають своєрідним багаторівневим інформаційним конструктором.

Олена Георгіївна Мокроусова, кандидат історичних наук, головний фахівець Київського науково-методичного центру з охорони, реставрації та використання пам'яток історії, культури і заповідних територій, у доповіді *«Роль нащадків та родинних архівів у створенні біографій українських архітекторів»* акцентувала на слабкій розробленості біографічного складника досліджень пам'яток архітектури, водночас назвала кілька книжок з біографіями багатьох відомих українських архітекторів, що вирізняються обсягом, глибиною опрацювання теми та джерелами, які були доступні дослідникам під час написання. Автори використовували документи приватних архівів, але, в цілому, написаним біографіям архітекторів бракує родинних фотографій, спогадів, листів тощо — усього, що надає особливого забарвлення життєописам. О. Г. Мокроусова наголосила роль ініціативи та ентузіазму нащадків у відродженні імен українських архітекторів, оскільки найчастіше спадкоємці просто зберігають цінні матеріали (вбачаючи в них неабияку матеріальну цінність), ніж систематизують, вивчають та популяризують творчість видатних предків. В інших випадках спостерігаємо розпродаж документів на аукціонах або приватним колекціонерам.

Кандидат історичних наук, старший науковий співробітник кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Київського університету імені Бориса Грінченка **Світлана Серафимівна Андрєєва** в доповіді *«Інтелектуальна біографія Бориса Грінченка: досвід вивчення та перспективи дослідження»* обґрунтувала вибір моделі інтелектуальної біографії Б. Д. Грінченка як такої, що дає змогу актуалізувати постать визначного діяча українського національного руху, узагальнити його творчий доробок та внесок у розвиток різних галузей гуманітарного знання у широкому

соціокультурному контексті кінця XIX — початку XX ст.

Виступи учасників Біографічних читань, зокрема обговорень доповідей і творчих дискусій, були позначені зосередженням уваги на ключових теоретико-методологічних і методичних проблемах розвитку сучасної української біографіки. До програми Біографічних читань було включено близько 40 доповідей науковців, які, на жаль, за браком часу, усі не могли бути виголошені, але неодмінно заслуговують на увагу та спонукають до думок.

Зокрема, у матеріалах доповіді *«Акаунт соціальної мережі як інформаційний двійник особи і джерело біографічних даних»* доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Київського національного університету культури і мистецтв **Валентини Василівни Бездрабко** порушується актуальна тема соціальних мереж, символу нашого сьогодення, означника успішної інтернет-стратегії та невід'ємного складника повсякдення особи ХХІ ст. Зокрема, науковиця акцентувала на віртуальній реальності, яка розкриває нові можливості і, водночас, стає відкритою до загроз інформаційних шумів, надлишкових зв'язків, дезінформаційних атак та інших подібних явищ. Прикладні дослідження соціальних мереж дають змогу вивчати інтернет-архів кожного користувача, що має обліковий запис. Фактично зібрана в акаунті інформація являє собою «інформаційного двійника» — динамічну систему даних, всю інформацію про користувача, ідентифікованого за допомогою облікового запису. Саме інформаційний двійник може стати об'єктом тематичних студій, значно розширюючи джерельну базу біографістики. Для досліджень біографістики наявність в одного користувача акаунтів у різних соціальних мережах, що створює умови для компаративного аналізу й відповідних висновків, розширює можливості даних та підходів до вивчення інформаційного двійника, оперуючи сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями і методиками гуманітаристики.

Валерій В'ячеславович Томазов, доктор історичних наук, старший науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ, завідувач сектору генеалогічних та геральдичних досліджень Інституту історії України НАН України, у доповіді *«Колективна біографія: її місце в реконструкції минулого, особливості та методика створення»* наголосив на тому, що людське суспільство не є однорідним та складається з певних спільнот, верств, прошарків, станів і груп, поєднаних між собою низкою об'єднувальних рис і характеристик, що

визначають їх місце та функції як неодмінної частини соціуму в історичному процесі. Такі групи можуть вирізнятися спільним соціальним, родовим чи етнічним походженням, певними економічними можливостями й господарськими практиками, релігійною та професійною належністю тощо. Створення колективних портретів цих соціальних утворень, на думку дослідника, є завданням просопографії, яка виникла на перетині різних галузей і дисциплін соціогуманітарного знання — історії, антропології, соціології, демографії, культурології, психології, генеалогії. Просопографія, як спеціальна історична дисципліна, здатна самостійно розв'язувати важливі та актуальні проблеми історичної науки, зокрема суттєво збагачує дослідницькі підходи, понятійний апарат, горизонт концептуалізацій у багатьох її дисциплінарних сферах і предметних областях. В. В. Томазов запропонував дослідницькі стратегії, які дають змогу успішно реалізовувати просопографічне дослідження кривоспоріднених спільнот.

У доповіді **Олени Євгенівни Бондаревої**, доктора філологічних наук, професора, провідного наукового співробітника кафедри української літератури, компаративістики та грінченкознавства Київського університету імені Бориса Грінченка, *«Сучасні персоналії і тенденції розвитку української драматургічної біографістики (драматургічна антологія біографічних п'єс „Таїна буття“ та її культурні контексти)»* акцентовано на сучасній українській культурі, у якій відбувається очевидне переформатування державницького та культурного пантеонів, на що реагують усі жанри та види мистецтв, зокрема — на сучасній українській драматургії. Тут маємо чималий масив драматургічних художніх текстів, створених у жанрі біографічної драми. Показовою в цьому плані є драматургічна антологія «Таїна буття», видана Національним центром театрального мистецтва імені Леся Курбаса в рамках великої серії сучасних драматургічних антологій. До неї вміщено біографічні драми Валерія Герасимчука «Андрей Шептицький», Ярослава Верещака «Дорога до Раю», Олега Миколайчука «Гетьман і король», «КВІТКА: на три місяці», «Гайдамаки. Інші», Неди Нежданой «І все-таки я тебе зраджу», Анни Багряної «Сум і пристрасть», Тетяни Івашенко «Таїна буття».

Доповідь **Олени Валентинівни Бугасвої**, кандидата історичних наук, старшого наукового співробітника відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ, на тему *«Сучасні інсталяції українського музично-біографічного знання у вимірі світових біографічних наративів»* присвячена висвітленню

в українській історичній науці ХХІ ст. новітніх теоретичних підходів і практик щодо пізнання/представлення біографій творчих особистостей, передусім музикантів. Зокрема, О. В. Бугаєва наголошує на тому, що біографічний підхід є своєрідним ключем для пізнання історії життя музиканта як суб'єкта музичної культури країни, а що важливіше — *розуміння* цього суб'єкта в його особистих і особистісних інтерпретаціях, визначення *випадковості* як важливого конструктивного елементу біографії. Від світогляду, манери та техніки оповідача, котрий постає своєрідним транслятором, багато в чому залежить біографічний показ, а суб'єктність підходів реалізується в поліфонії стосунків дослідника і досліджуваного.

Людмила Іванівна Ромащенко, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української літератури та компаративістики Інституту української філології і соціальних комунікацій Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького, у доповіді «*Київ у мемуарах Зінаїди Тулуб „Моя життя“*» проаналізувала спогади Зінаїди Павлівни Тулуб (1890–1964) «Моя життя», які побачили світ лише в 2012 р., після понад півстоліття очікування в архівах Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, і в яких важливе місце належить київському періоду. За документально точними записами науковиця простежила історію Києва (назви вулиць і провулків, площ, театрів, готелів, промислових і навчальних закладів, особливості ландшафту, технічний прогрес тощо). Водночас мемуаристка, як наголосила Л. І. Ромащенко, не ідеалізує місто та його мешканців, а створює реалістично переконливий багатогранний образ Києва кінця ХІХ — початку ХХ ст.

Кандидат філологічних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ **Оксана Валентинівна Плющик** у доповіді «*Покоління та особистість: віртуальний діалог*» акцентувала увагу на дослідженнях одного з найнеоднозначніших та міфіологізованих явищ періоду 60–80-х рр. ХХ ст. — шістдесятництві, велика кількість матеріалу про представників якого досить різномірна: листи, енциклопедичні видання, спеціалізовані сайти, кінострічки, наукові статті й розвідки та ін. Зокрема, розвиток комп'ютерних технологій розширює можливості застосування просопографічного методу, і хоча огляд ресурсів у доповіді не дає підстав говорити про просопографічні бази даних, але, фактично, вони можуть бути підготовчим етапом у формуванні біографії покоління шістдесятників. Також доповідачка висловила думку, спільну з іншими науковцями, щодо наступних досліджень шістдесятництва

та його представників у соціологічному чи психобіографічному аспектах, «прочитанні» тих особистостей, хто з багатьох причин перебував на маргінесах такої непростой сфери, про важливість регіонального принципу формування бази даних та про сім'ї шістдесятників.

У доповіді *«Ювілейні біографічні публікації в сучасній академічній періодиці як сегмент інформаційного простору України»* молодший науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ **Тетяна Володимирівна Котлярова** звернула увагу на окремі особливості жанру ювілейної статті та його побутуванні. Дослідниця зазначила, що журнальні матеріали, присвячені ювілеям відомих учених, відображають поступ науки загалом, характеризуючи внесок її представників у розвиток певної галузі, зокрема через формулювання плідних ідей, започаткування наукових шкіл тощо. Т. В. Котлярова виявляє два підходи в поданні інформації про вчених. Перший, який вона умовно називає функціональним, полягає в описі наукових досягнень ювіляра; другий, особистісний, дає уявлення про риси вченого, що проявляються через його ставлення до праці, стосунки з колегами, учнями, послідовниками. Т. В. Котлярова дійшла висновку, що другий підхід дає більшу можливість повноцінного розкриття особистості вченого як людини й фахівця.

Кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ **Вікторія Василівна Патик** у доповіді *«Досягнення вітчизняної біографістики за 2010–2020 рр.»* зазначила, що сучасний розвиток культури та науки, а також помітні суспільні зміни позитивно впливають і сприяють розвитку історичної біографіки і біографічних досліджень в Україні. В. В. Патик проаналізувала та схарактеризувала дисертаційні дослідження в галузі історичних наук за 2010–2020 рр. і констатувала, що за вказаний період було захищено 312 кандидатських і 16 докторських дисертацій, які присвячені біографічним, а також біобібліографічним, історико-просопографічним та порівняльним дослідженням життя та діяльності окремих осіб, їх наукової спадщини, а також окремим родинам (Вишневецьких, Грушевських, Дорошенків, Дурдуківських, Кочубеїв, Курінних, Мерінгів, Немиричів, Скадовських, Скаржинських, Старицьких, Туманських, Фальц-Фейнів, Шихутських, Штейнгелів). Дослідниця акцентувала увагу на кількох монографіях, які належать до вагомих напрацювань останніх років в галузі вітчизняної біографіки і в яких представлено здобутки та перспективні завдання для розвитку істо-

ричної біографіки в Україні. Також зазначила, що за вказаний період значно розширилося коло наукових пошуків дослідників та збільшилося зацікавлення біографічним напрямом, що, звісно, позитивно впливає на розвиток біографіки та сприяє популяризації біографічних досліджень, а дисертації біографічного спрямування збагачують та доповнюють науковий простір.

Наталія Миколаївна Томозова, молодший науковий співробітник відділу екранно-сценічних мистецтв та культурології Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, у доповіді *«Театральні діячі неукраїнського походження у вітчизняній біографіці: на прикладі трупи Першого державного польського театру»* порушила важливу проблему відбору персоналій театральних діячів під час створення українських театральних довідників та енциклопедій. Н. М. Томозова зазначила той факт, що нерідко видатні діячі театального мистецтва неукраїнського походження — польського, єврейського, грецького, болгарського, угорського тощо, які відіграли визначну роль у підтримці та подальшому розвитку своїх національних культур, — не потрапляють до вищезазначених видань. На її думку, на це є кілька причин, одна з яких — недостатня вивченість історії театального мистецтва національних меншин в Україні, інша — невідповідність зазначених осіб штучним критеріям багатьох енциклопедичних видань, як-от: почесні звання, певні посади тощо. Але обидві причини мають давнє історичне коріння: репресії з боку радянської влади щодо національних театральних труп та окремих культурних діячів, свідоме ігнорування їх мистецьких досягнень, практична заборона на наукові дослідження театральної культури етнічних меншин. На прикладі трупи Польського театру в Києві наочно продемонстровано гостроту порушеної у доповіді проблеми.

Кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, історико-правових та мовних дисциплін Одеського національного морського університету **Валерій Валерійович Левченко** у доповіді *«Колізії біографії історика С. І.-Я. Борового»* на основі вперше введених до наукового обігу документальних матеріалів архівосховищ дослідив перипетії отримання відомим істориком наукових ступенів і вчених звань. Науковець наголосив на потребі зіставлення дат архівних матеріалів із датами, наданими в спогадах С. І.-Я. Борового. Водночас констатував, що, незважаючи на важливість матеріалів особового походження (спогади, мемуари тощо) як цінного історичного джерела, здійснюючи наукове дослідження, потрібно перевіряти й уточнювати представлені в них фактологічні

дані, які є важливим фіксатором історичних подій та впливають на точність їх реконструкції.

Валерій Олексійович Філімоніхін, учений секретар Національного історико-меморіального заповідника «Биківнянські могили», у доповіді *«Коротка біографія захисника Олексія Мукалова у контексті архівоциду на початку німецько-радянської війни»* представив дослідження у формі відтворення біографії київського захисника Олексія Мукалова, розстріляного під час великого терору в 1938 р. Дослідник визначив, що основним історичним джерелом, яке має наукову цінність при укладанні біографії О. Мукалова, є його архівно-кримінальна справа 1938 р., а додатковими джерелами — київські довідники 1910–1917 рр. В. О. Філімоніхін окреслив проблеми пошуку біографічних джерел, пов'язаних зі знищенням під час слідства особистого архіву захисника, тотальним спаленням особових справ київських захисників у липні 1941 р. та знищенням архівних документів Юрбюро та Юрсектору РНК УРСР, яке нині називають радянським архівоцидом. Розв'язання проблеми пошуку додаткових біографічних відомостей щодо О. Мукалова дослідник убачає в розширенні кола історичних джерел — пошуку матеріалів у місцевих архівах, тогочасних профільних виданнях, спогадах сучасників.

Світлана Вікторівна Рой, науковий співробітник відділу фондів Ніжинського краєзнавчого музею імені Івана Спаського, у доповіді *«Листування М. Н. Шуста: джерелознавчий та біографічний аспекти (на матеріалах фондів Ніжинського краєзнавчого музею імені Івана Спаського)»* представила отримані результати дослідження однієї з важливих груп фондово-архівного зібрання М. Н. Шуста, що зберігається в Ніжинському краєзнавчому музеї імені Івана Спаського. Зокрема, аналіз листування відомого українського письменника, педагога, громадського діяча Миколи Наумовича Шуста дав змогу зробити висновки про його тісні зв'язки з представниками культури, освіти та науки України, свідченням яких є переписка, фотографії, гармонійне поєднання педагогічного, письменницького талантів та активна громадська позиція борця за розвиток української культури. Також особистісні зв'язки з односельцями та військовими побратимами розкривають його активну суспільно-громадську діяльність.

XVII Біографічні читання продемонстрували значне зростання інтересу науковців до теоретичних узагальнень щодо нових явищ і тенденцій у розвитку сучасної української біографіки, трансформації

жанрів історичних і літературних, публіцистичних біографічних досліджень і публікацій, розвитку форм і методів біографічного письма, комунікації авторів біографічних видань з різними читацькими аудиторіями.

Висловлюємо вдячність усім учасникам Біографічних читань! Запрошуємо до наступних наукових зустрічей, плідних і креативних обговорень та активних дискусій!

Оксана Валентинівна ПЛЮЩИК,
кандидат філологічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
відділу теорії та методики біобібліографії
Інституту біографічних досліджень
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
(Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-3725-0869>
pliuishchuk@nbuv.gov.ua

Oksana PLIUSHCHUK,
Candidate of Sc. (Philology), Associate Professor,
Senior Research Associate,
Department of Theory and Methods of Biobibliography,
Institute of Biographical Research,
V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)

Рукопис одержано 06.08.2021 р.